

NÉPMŰVELŐK EGYSÉGEI KÖZÖTT

„Ami a testnek a kenyér, az léleknek a könyv“

A balatonkenesei népművelési értekezleten felmerült rengeteg lelkes gondolat közt ott volt a *falusi könyvnapé* is. A gondolatot hetek alatt tett követte. Erről szól ez a beszámoló, amit sietünk közzétenni.

Büdszentmihály nem a legkönnyebben megközelíthető faluja Szabolcsnak. Pótvicinális dőcög rajta keresztül reggel és este. Hivatalos urak ritkábban keresik fel, pedig érdekes élet buzog ott a tisztai lapon, a „fekete Szabolcsban“. Országos nevű sportolók, Metropolitant megjáró operaénekesek, legjobb nevű magyar írók jönnek le egy-egy estére s a könnyed, szórakoztató műsort éppen úgy, mint a legnehezebb irodalmi estét ünneplő ruhában és ünneplő lélekkel hallgatják végig a büdszentmihályiak. Ilyen alkalmakra már nem felel meg az öreg iskola, hanem az új és 400 személyt befogadó mozihelyiséget bérelik ki. Külön gyönyörűség a hallgatóság. Nagybajszos, életgondtól szántott paraszti arcok, 30–50 év között, úrféle csak elvéve, amennyi éppen falun akad. És hogy tudnak figyelni! Egyik kétórás irodalmi előadáson voltam jelen, ahol egymás után peregetek le szünet nélkül a nem éppen szórakoztató számokból álló előadások, felolvasások. De még a második óra végén is meg lehetett volna hallani a légy zümmögését. Értelmes szemek, komoly arcok, — falusi magyarok, akik már átestek egy bizonyos nevelésen s többet igényelnek, mint az iskolás gyermekek műsoros estje. Összekapcsolódtak az élő irodalommal és már szeretik első kézből kapni annak értékeit.

Van ennek a falunak könyvesboltja is, mégpedig olyan, ami ritkaság számba megy. Gombás Bálint helybeli népi író válogatja össze a raktárra vett könyveket s így még véletlenül sincs benne más, mint ami a falunak való.

A fővárosi, vagy nagyvárosi könyvnapok rendszerint nem jutnak el faluhelyre. Büdszentmihály azonban tartott könyvnapot. A Fötéren, a hősök szobra előtt fellobogózt a sátorban várta június 2-án a közönséget Kodolányi, Móricz, Szabó Pál, Sinka István, Erdélyi József és még számos magyar író könyve, továbbá a Népművelők Társaságának kiadványai. Válogatott magyar írók, nincs könyveik között egy sem, ami közömbösen hagyná a magyar falut.

A sátor felett pedig az írás, mely öklömnnyi betűivel messzire kiált a térről szétágazó utcákba:

„Ami a testnek a kenyér, az léleknek a könyv“.

Leventediszörtség. Istentisztelet után a község előljáróságának felvonulása fokozza az érdeklődést. Veszik a könyveket.

Öreg, 70 éves presbiter nézi Makkai Sárga viharját, nagy, spárgával javított ókuláréján át lapozgat benne. De a könyvet drágának tartja. Olcsóbbat kínálnak neki. Azonban az öreg úrnak csak a Sárga vihar kell, alkuszik és csodálkozik, hogy nem engednek az árából. Kétszer, háromszor visszajön, míg végre a hóna alá csapja s mint valami öreg bibliával a hóna alatt, tempósan ballag haza. Könyvet vett, talán először életében! Nagy dolog lehet, mert az öreg az ókulárét is az orrán felejtette.

Nem sokkal fiatalabb a néni sem, aki Sinka Pista — csak így: Pista — verseit kéri. — „Itt járt a télen és olyan szépen szavalt“ — magyarázza, amikor — ó csodák, csodája — alkudozás nélkül fizeti ki az árát.

Le a kalappal az előtt a mezőgazdasági munkás előtt, aki ezen a napon 72 P ára könyvet vett a sátorban: Kodolányit, Móriczot, Sinkát, egy tucatot a klasszikusokból. Szinte könnyes lett az ember szeme, amikor látta, hogy mennyi öntudattal, milyen biztos kézzel válogatta össze a vásárlandó könyveket. 72 P egy falusi mezőgazdasági munkás könyvvásárlása a könyvnapon! Melyik város könyvessátora tud ezzel eldicsekedni!

Estig több mint 750 P folyt be a könyvnapi eladásból. A sátorbontás előtt még egy 22 éves parasztleány vásárolta meg Erdélyi egyik verseskönyvét: „A menyasszonyomnak ajándékba.“

Könyvnap volt a falun, a jó könyvek napja. Folyt szét a gondolat, a mese, a szépség, a jószág a magyar nyelv muzsikáján át a lelkekbe.

Mi keltette, ki keltette föl a vágyat? Bizonyára sok tényező, ami kedves összhangban találkozott e szabolcsi faluban. De fel lehetett kelteni, ki tudott állni a sátor elé és első próbálkozásában is élő valósággá váltotta a sátor homlokzatára írt jelmondatot:

„Ami a testnek a kenyér, az léleknek a könyv.”

Jákváry Kálmán

Tájnépművelés

Az iskolán kívüli népművelés kérdéseinek tárgyalásánál újabban mind gyakrabban szöbakerül, kultuszminiszteri rendeletekben, szaklapokban szemünkbe akad ez a szó: tájnépművelés. Sőt az elmúlt nyáron tájnépművelőképző tanfolyamokról is olvashattunk. Fölmerült egy tájnépfőiskola fölállításának a terve is. Így hát elmondhatjuk: a tájnépművelés fogalma időszerűvé vált, illő keresni értelmét és értékét.

A „táj” szó eddig leginkább az emberföldrajzban volt használatos. Jelentette az azonos tájtényezőkkal, jelleggel, milióvel bíró területtipust. A tájféldrajz tanulmányozza a táj domborzati, éghajlati, növény- és állatvilági, talaji, vízhálózati összefüggését, azaz hatását az ott élő emberre.

Ha most népművelői értelemben nézzük a tájat, leszögezhetjük, hogy a táj szűkebb hazánkat, szülőföldünket, otthonunkat, annak sajátos kultúráját, lelkiségét jelenti. Ezért a tájnépművelés fogalma nem mindenkor azonos a földrajzi területtel. A mi szemünkben a táj nemcsak egy darab föld, hanem a mellett egy darab lélek. Földrajzi, életteni, lelki és érzelmi fogalom. S ezért feladatunk nemcsak a táj földrajzát, hanem műveltségi állapotát, gazdasági viszonyait, szellemi szükségleteit vizsgálni. Megállapításokból megszabni a népművelési tennivalókat. Célunk és kötelességünk a természettől kapott, nyilvánvalóvá vált lehetőségeket, hajlamokat és képességeket kifejleszteni, erkölcsi, szociális, gazdasági s egyéb viszonyokkal összhangzásba hozni. Erre a feladatra utal több VKM. s közöttük főképen a 882—4/1600—930. és 63.100/932. VIII. F. ü. o. számú rendelet is.

A táj különlegességeit figyelembe venni s azok szerint népművelési munkát végezni; munkánk szelleméből és természetéből is folyik. Nem lehet tökéletes az a népművelő tevékenység, amely általános érvényű s nincs tekintettel a táj egyéniségére, tehát nem — bizonyos fokban — individuális. Ha a pedagógiában beszélünk egyéni nevelésről, individuális lélektanról, kell szólnunk ilyen értelemben az individuális népművelésről is.

Mivel a táj műveltség szintje és milióje szerint kell dolgoznunk, legelső feladatunk a táj anyagi és szellemi kultúrájáról és földrajzáról leltárt készíteni.

Tudnunk kell, milyen a táj lakóinak lelkisége, ősi kultúrája, nyelve, vallása, fajsága, szokás- és hagyománykincse, művészete, foglalkozása? Milyen fokú a jóléte? Egykés-e? Hogyan táplálkozik? Milyen a lakása? Ruhája? Miből készíti ezeket? Milyen eszközökkel dolgozik, mennyire iskolázott? (Ebben a tekintetben a munka Somogyban már küszöbön áll.)

Ilyen és hasonló adatok világosítanak fel a táj jellegéről és miliójéről, továbbá az ezekből levonható pszichológiai és fiziológiai hatásairól, formáló erejéről. Az egyén erkölcsileg és szellemileg oly mértékben formálható, amilyen mértékben környezete befolyásolja. Nem állítjuk, hogy az ember kultúrája csupán a tájtényezők eredője. Nem is szabad, hogy az legyen. Mert az embernek magának is formálnia kell önnön magát, sőt a tájat is.

A mi munkánk szelleme ellenkezik minden merevséggel, megszabottsággal, egyoldalúsággal. Módszerünket a helyi szükséglet és lehetőség, egyszóval a táj irányítja. Ebből kell kiindulnunk, ez a mi döntő tényezőnk.

Ha a tájnépművelés szempontjából sorra vesszük a népművelés egyes ágait, úgy — rövidre fogva — a következő megállapításokra jutunk:

A népművelő előadások anyaga, nyelve, oktató és nevelő célja számoljon a táj gazdasági, műveltségi állapotával és szükségletével, azért ne beszéljünk ott fürdőszobáról, ahol ma még tenyérbe merített vízzel mosakodnak. Ne hivatkozzunk a dán példára és oly disznóólra, amelyben villany ég ott, ahol a falut még a jó út is messze elkerüli. Ne tárgyaljuk *Az ember tragédiáját* ott, ahol az irodalmi szint mesék és mondák világa. Ne foglalkozunk pl. a len, a szőlő termelésével vagy a birkatenyésztéssel ott, ahol annak előfeltételei nincsenek, azaz népművelési előadásaink időszerűek és helyszerűek legyenek.